

Др Душица М. Филиповић

Кључ који отвара

Дан о ком ћу писати, већ од данас, није више мој. Он је са оцем Вељом, у Вечности. И не питајте ме, никад више, шта је мени Космет. Ћутите, и дишите, са мном.

Сећам се, вратисмо се из Грчке, онако, препланули, засољени морем и окрепљени снагом медитеранског сунца. Па наравно, право на Косово. По црквама и манастирима, уздуж и попреко. Нешто нас носи, и витла, као суво лишће. А заправо, смислено, води.

Ту негде, између Преображења и Велике Госпојине, отац Иларион Драганачки позива нас да пођемо с њим, братијом, и неколико искушеника, у Ђаковицу. Каже, биће дивно, морамо да упознамо мати Теоктисту. Пољку, некад, у свету. Доделиће јој наш владика напрсни крст. Биће ту Дечанци, сестре из Грачанице и Пећке Патријаршије. Наравно да хоћемо!

Полазимо, зором.

- Ваш ауто са БГ таблицама, оставити би требало, у Ораховцу, код нашег оца Веље - вели игуман. Па одатле с њим, његовим колима, са КС таблицама, сигурније је.

Зора, модра и румена, пуче над Метохијом. Диже се влажан и пун ваздух, навише. Лепота новог дана, двадесет другог, августовског, лета две иљаде петнаесте, расте, сва, увис. Виногради трепере пред нама и над нама, као звезде. Све ми се љуља, мути, кључа у глави која се претвара, сањива, у бачву заруделог вина.

Порта отворена, широм. Напред, црква, лево гробље, прекопута гробља - дом. Трава још свежа, зелена и жућкаста, гробљанце тијо, снено. Хумка до хумке, где-где наткриљена сеновитом хладовином грана нагизданих, презрелих.

Ето га, иде. Отац Веља. Прав. Весео.

Црква у Ораховцу

Добродошлица његова облива нас
неком свежином и светлином, у овом
позноавгустовском јутру, што се нахерило
већ, у дан, и у јесен. Слатка црква наша,
слатка жива вода - мислим и само гледам.

И гледам. Озарење неко, плави ме, а не
видим га. Само осећам.

Кажем, ја бих, пре него што наставимо,
само до тоалета. Протиница, мила и мека,
вели да нешто брва није у реду, те да се не
закључавам. Наравно, нема потребе, кажем.

О плитка памети! Закључах се. Брва -
закрља па зацвили, и - ни маца. То може да
уради само жена расејана, дошла тек с неке
безбрижне грчке плаже, што нит слуша нит
чује, отупела од онолико сунца и соли. Већ
видим свог човека у неверици, у дворишту;
за њега, Косовца, брука је гора од смрти! И за
мене: видим себе како сметало целом овом
тек начетом дану, каменчић који жуља ово
благословено путештвије. Због мене ће се
каснити, и закаснити!

Нисам достојна!

Боже, спаси ме!

О, глупача!

Почињу да се траже решења, калаузи, док
ја у тоалету нестајем од стида као трагови
у ситном песку плићака које, као гуницом,
бришу танки таласи. Већ мислим да сам
сигурно тешка грешница, те да ми неће бити
дато да одем у Ђаковицу, у васкрсли Храм
Успења и видим мати Теоктисту. Домаћинима
непријатно, због мене, заробљене. Стид
се, вели ми купатилско огледало, мојим
препланулим образима шири као пожар.

Но, отац Веља знаде начин, имаде кључ
за полуделу браву. Ослободи ме, насмејан и
спреман за пут. Није то ништа, рече.

Умирем од срамоте. Већ, који пут...

Мој човек одмахује главом, отац Иларион
се осмехује, каже, дешавају се такве

препреке, у свету, а отац Веља додаје, моје утехе ради, да од првог дана од када је реновирана кућа нешто та брава није како треба. Да, мислим, брава можда, али ја сигурно нисам како треба. Нема ми утехе, али ваља кренути, већ се одоцнило.

И тако, преживим ту срамоту. (Чоек је живина, што рече Петрија... Тешка живина.)

И, стигосмо, на време. Удостојена бејах ипак, ући у васкрслу ђаковичку цркву. Проплаках, као сиротанче, остављено, животом прозебло. Тектонски потрес у мени зби се баш тога дана, док мати Теоктиста примаше на молитвом расцвале мирисне груди знамење напрсно. Њена малена, бистра глава, сполегнута, безгласна, окружена анђелима, остала је као врбов мач, пободена, меко, вечном младошћу у моје груди.

А могла сам остати закључана.

У повратку, отац Веља опет нам још

једна врата отвара - Цркву Свете Недеље, у Брњачи, из 14. века. Ту крај пута, сама, наша, без порте, прима нас. Свака стопа на Космету је звоно, олтар, натпис, гроб, колевка... Фотографишемо се, а ја увек знам да је свака слика кроки неке будуће приче. (Кад ми успомене одлете, слика ми врати речи и ја их покупим, као капи росе.) Знала сам то, и тада, кад сам са оцем Вељом стала пред врели камен цркве, док сам змиркала од јаког сунца и нисам мислила да позирам пред објективом фотоапарата, него како да у онај ужарени живот камена станем. И у њему останем.

А могла сам остати закључана.

Тако и у Хочи. У порти Дечанске винице. У сенкама подрума метохијских, слатких, сувих и реских вина. Пробам, редом. Хоћу све да окусим, да ми се заврти, да ме боли, још дуго, кад сласт овог дана умине. Да знам да сам жива.

А могла сам остати закључана.

У Зочишту, у сенкама Св. Козме и Дамјана, у дечјој граји. Отац Веља и игуман пуне наше шаке пурпурним гроздовима. Свака кап је проврела и пропевала у мени - у шапат над Зочиштем. Руке пуне, очи разигране, срце би да поскочи. Нешто ми увек говори, да је у тим тренуцима, као у водоскоцима - Љубав. У Љубави - Вечност.

Сунце одавно хвата западне стране метохијских брежуљака. Враћамо се у Ораховац. Наша мултипла се сита напричала с гробовима у порти цркве и дома оца Вељиного. Питам се: знају ли београдска деца да се деца ораховачког свештеника играју у дворишту, своје, које је и порта и гробљиште? И жмурке, и јурке, и тражења по мапи. Знају ли деца безбрижна, како је смрт близу, као сан, као живот? И би ли се играла с Луком и Матијом, и плевела, као они, наше старе гробове?

Те мисли што нападају и мозак и срце и брује у мени као пчеле пресеца мој човек. Ајде, каже, да видимо да л је Гавра ту. Па одосмо да поздравимо старог пријатеља, Гаврила Кујунџића, чувеног поету, музичара. Тад, испод вињаге његове, видех шта је Башта рајска. И сунце мало, и воће велико, и божури косовски, крврумени, и детињства бајна, у комадима неба што ми падају на теме... И све. Све.

Два корака и ето нас у порти, комшијској, оца Веље. Са Гавром и његовом хармоником, седамо за гиздаву трпезу нашег домаћина и његових благородних укућана. Продужена Литургија. Пуна кућа. Отац Иларион и Гавра деле песму, ону коју је прво срочио речју и тоном Гаврило, а потом, у химну Призренских богослова, из љубавне у духовну, преновио, отац Иларион, Драганачки...

"Славни граде на Бистрици
Што росом са горе тече
Знај Љевишку заборавит'
Моје срце никад неће

Испод Шаре разгранала
Грана јоргована
Шадрван се блажи миром
Воска и тамјана..."

Велики лустер, као џиновски лептир или какав ветровити пропелер, окреће се окреће над нама и проветрава нам чела, срца, дах. Остала ми је и данас та боја даха нашег, осунчана на међи поподнева и вечера, црних монашких риза и наших грађанских аљина. Боја живота. Жара. Наше пролазности. Вечности Слатког Православља. Уста заслађена Јасмининим ђаконијама и песмом што није поклекла. Овде, никад. Сваки тон је био влакно, пуно и обло, сачињено од безброј невидљивих нити. У дому оца Веље први пут прошаптах: да, треба се упутити на Косово... Као рефрен, с којим живим, кроз све дане...

А могла сам остати закључана.

У дому пароха ораховачког, не направих ни једну једину фотографију. Телефони су имали, доиста, и батерије и меморије, која ником није требала. Као ни овом путопису што не треба ниједна фотографија. Остали су досадни паметни телефони по џеповима, торбама, ранчевима. Није их примала Башта рајска.

Изиђосмо из цветног и распеваног дома у озвездану метохијску ноћ. Гаврина хармоника рашчисти слух за зрикавце и месечево воће. Од Неба до Бога. Трећи кључ, онај за мултиплу меко ми срце стиска, и данас, одсјајем гробљанских плоча. Ко се боји смрти, још? Као окренута слика, остају, у ретровизору, с рукама које нам машу - отац Веља, Јасмина и дечица њихова, Лука и Матија.

Чезне за тим даном, смисао овог.

Косовским Поморављем, потом, светлост нашег дневног пута по Метохији Месецу лице осветли. Дан мој и не-мој, наш и не-наш, шкљоцну, у новој брави, кућевној, опет. Сабра га, љутито, свекрва:

- Ви памет немате! Зашт' ће ви тија телефони? Отиде д'н! Ич се не свртосте! Сашооо, кућу имаш, кућу немаш!"

- Седи, мајке, све ће ти опричамо...

(Опричах. Колико умедох. Откључана. Покој души Твојој, добри домаћине ораховачки, оче Вељо.)